

Stručni rad

MEDIJSKO OPISMENJAVANJE UČENIKA U POSEBNOJ ODGOJNO-OBRAZOVNOJ USTANOVI

Marija Blažević

Petra Tudić

Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Virovitica

Sažetak

U današnje vrijeme veliki dio života pojedinaca odvija se u virtualnom svijetu koji, uz prednosti koje pruža, nosi i mnoge rizike. U posebnom riziku nalaze se djeca i mlade osobe s teškoćama u razvoju. Samim time, rad u posebnoj odgojno-obrazovnoj ustanovi nosi mnoge specifičnosti i zahtjeva individualizirani pristup učenicima heterogenih potreba. Medijsko opismenjavanje i razvoj vještina važnih za odgovorno korištenje medija važna je odrednica u cjelokupnom obrazovanju i razvoju učenika. U ovom stručnom radu bit će predstavljene i opisane preventivne aktivnosti medijskog opismenjavanja u Centru za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Virovitica koje su provele stručne suradnice knjižničarka i socijalna pedagoginja s učenicima osnovne i srednje škole.

Ključne riječi: mediji, mentalno zdravlje, teškoće u razvoju, grupni rad, stručni suradnici

1. Uvod

Djeca i mladi danas odrastaju u svijetu koji se, osim u stvarnom okruženju, odvija i u onom virtualnom. Putem raznovrsnih medijskih uređaja dolaze u kontakt s mnoštvom informacija, komuniciraju i djeluju. U Preporukama za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija [6], autori navode kako mediji utječu na emocionalni i misaoni razvoj djece i mladih, njihovo ponašanje, moralni razvoj i percepciju svijeta, tjelesni i spolni razvoj, ali i na njihovu socijalizaciju i interpersonalne odnose. Povezanost korištenja medijskih uređaja i gore navedenih aspekata djetetova razvoja može biti dvojako, poticajno i osnažujuće za dijete, ali isto tako i štetno. Smjer utjecaja ovisi o interakciji brojnih čimbenika. S jedne strane, osobinama samog djeteta [npr. razvojna dob i spol, temperament i sl.], preko karakteristika njegove okoline [obiteljski i sociokulturalni kontekst u kojemu se koriste medijskim sadržajima] do karakteristika medijskih sadržaja [vrsta, način prikazivanja, količina i učestalost konzumiranja sadržaja i sl.]. Ostvariti i razvijati spomenute pozitivne utjecaje, zadatak je raznih dionika iz okruženja učenika, samim time i odgojno-obrazovnih djelatnika.

U Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi [NN, 126/2012] u čl. 4 st. 1 navedeno je da su ciljevi odgoja i obrazovanja u školskim ustanovama osigurati učenicima stjecanje temeljnih [općeobrazovnih] i stručnih kompetencija, osposobiti ih za život i rad u promjenjivom društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnog gospodarstva, suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija i znanstvenih spoznaja i dostignuća. Vodeći se navedenim te utjecajem koji mediji imaju na djecu i mlade, medijsko opismenjavanje važan je dio njihova obrazovanja. Ono se trenutno provodi u raznim područjima odgojno-obrazovnog procesa. U Odluci o donošenju Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj [NN 10/2019] predmet Hrvatski jezik organiziran je u tri međusobna povezana predmetna područja: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji. Osim u nastavi Hrvatskoga jezika, medijska pismenost obrađuje se u raznim oblicima u okviru ostalih nastavnih predmeta. Isto je omogućeno međupredmetnim temama [7]. Nadalje, u brojnim se hrvatskim školama uspješno realiziraju preventivni programi na temu medija i provode razne preventivne aktivnosti namijenjene primarno učenicima, ali isto tako i odgojno-obrazovnim djelatnicima i roditeljima.

Autorice Ciboci, Gazdić-Alerić i Kanižaj [4] navode kako medijsko opismenjavanje učenika uvelike ovisi o djelatnicima škole, ravnatelju, stručnim suradnicima i samim nastavnicima te o tome koliki će naglasak staviti na medijsku pismenost u okviru svog djelovanja. Važno je napomenuti kako u Hrvatskoj, prema saznanjima autorica ovog stručnog članka, ne postoji niti jedan znanstveno utemeljeni program medijskog opismenjavanja učenika s teškoćama u razvoju.

Cilj je ovog rada prikaz provedenih preventivnih aktivnosti usmjerenih na razvoj medijske pismenosti učenika osnovne i srednje škole Centra za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Virovitica [u daljnjem tekstu COOR Virovitica]. Aktivnosti su provele stručne suradnice socijalna pedagoginja i knjižničarka.

2. Medijska pismenost učenika u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama

Jedna od najcitiranijih definicija medijske pismenosti je ona autora Aufderheide iz 1992. gdje je medijska pismenost opisana kao „sposobnost građanina da pristupi, analizira i stvara informacije za postizanje specifičnih rezultata“ [prema Aufderheide citirano u Ciboci, Gazdić-Alerić i Kanižaj [4]]. Iz navedene definicije, vidljiva su tri ključna područja medijske pismenosti: pristup medijima, analiza i kritičko vrednovanje. Sva tri aspekta medijske pismenosti predmet su zanimanja brojnih znanstvenika i praktičara i na razne su načine istraživani kada je riječ o učenicima redovnih osnovnih i srednjih škola. U ovom radu neće biti navedeni rezultati istraživanja medijske pismenosti kod učenika koji polaze redovni sustav odgoja i obrazovanja. Kada govorimo o medijskoj pismenosti kod učenika s teškoćama u razvoju istraživanja manjka.

Primjer dobre prakse procjene potreba i medijskog opismenjavanja učenika s teškoćama u razvoju provela je Maja Postoglu, stručna suradnica socijalna pedagoginja u Srednjoj školi - Centar za odgoj i obrazovanje u Zagrebu s učenicima i roditeljima učenika vlastite škole. Rezultati istraživanja predstavljeni su na Županijskom stručnom vijeću za voditelje školskih preventivnih programa u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama 4. svibnja 2023. Istraživanja ovakvog tipa izuzetno su vrijedna i postavljaju se kao imperativ prilikom planiranja stručnog rada unutar škole. Ovo istraživanje, iako na malom uzorku, daje vrijedne spoznaje za planiranje i provedbu procjene i stručnog rada s učenicima.

Autorice ovog rada primijetile su razne rizike kojima su učenici njihove škole izloženi u virtualnom svijetu. Učenici koji polaze razrede u odnosu na one koji polaze odgojno-obrazovne skupine, a posebice učenici srednje škole, izloženi su mnogim, uvelike sličnim rizicima u virtualnom svijetu kao i učenici redovnih škola. Unatoč sličnim rizicima, instrumenata za procjenu potreba, ali i jasnih programa usmjerenih na razvoj medijske pismenosti djece s teškoćama, uvelike manjka.

2.1. Prikaz provedenih preventivnih aktivnosti na temu medijske pismenosti s učenicima osnovne škole Centra za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Virovitica

Stručna suradnica socijalna pedagoginja Petra Tudić kontinuirano provodi radionice na temu medijske pismenosti s učenicima osnovne škole u trajanju od 2 školska sata te roditeljske sastanke na temu medijske pismenosti u suradnji s razrednicima. Teme se svake školske godine nadograđuju i međusobno su povezane. U školskoj godini 2022./2023. s učenicima od 2. do 8. razreda osnovne škole provedene su radionice na temu *Mediji i emocije* koje su se sadržajno nadovezivale na prošlogodišnje radionice *Mediji i ja*. Zbog nepostojanja znanstveno utemeljenih preventivnih programa medijske pismenosti za učenike s teškoćama u razvoju, radionice *Mediji i ja* i *Mediji i emocije* provedene su prema prilagođenim materijalima s mrežne stranice www.medijskapismenost.hr, dok su veći dio aktivnosti kreirale stručne suradnice. Teme radionica medijske pismenosti iste su za sve razrede osnovne škole, no složenost tema, metoda i tehnika korištenih u grupnom radu, razlikovali su se s obzirom na dob učenika. Važno je napomenuti kako učenici u istom razredu imaju različite, specifične odgojno-obrazovne potrebe zbog čega je način rada potrebno individualizirati u odnosu na svakog učenika.

Opći cilj radionica na temu *Mediji i emocije* bio je razvijati medijsku pismenost kod učenika s teškoćama u razvoju. Specifični ciljevi odnose se na: prepoznavanje emocija koje pobuđuju određeni medijski sadržaji, definiranje osnovnih i složenih emocija, razlikovanje ugodnih i neugodnih emocija, razlikovanje adekvatnih načina nošenja s emocijama koje pobuđuju medijski sadržaji u odnosu na neadekvatne. Radionice su trajale 90 minuta, a provodile su se u suradnji s razrednicima. Sve provedene aktivnosti navedene su u tablici 1, zajedno s opisom aktivnosti i okvirnim trajanjem.

Vrsta aktivnosti	Naziv aktivnosti	Opis aktivnosti	Okvirno trajanje aktivnosti	Razred
Uvodna aktivnost	Kocka emocija	Učenici međusobno bacaju gumenu kocku na čijim se ploham nalazi lice djevojčice s prikazima različitih emocija [moguće koristiti <i>kocku miss face</i> ili izraditi vlastitu]. Učenici odabiru onu emociju koja ih najbolje opisuje u tom trenutku, imenuju emociju i objašnjavaju zašto su je izabrali. Kocku tada bacaju drugom učeniku.	5 - 10 minuta	svi razredi OŠ
Središnje aktivnosti	Poveži naziv i fotografiju emocije	Učenicima se prikazuju natpisi s nazivima emocija koji su raspoređeni na ploči. U suradnji s razrednicom odredi se složenost aktivnosti [broj i složenost emocija]. Učenicima se podijele fotografije s prikazima ljudskih lica [moguće koristiti <i>ColorCards Emotions</i> ili izraditi vlastite kartice]. Učenici opisuju fotografiju, imenuju emociju i spajaju s natpisom na ploči. Učenici razvrstaju emocije na ugodne i neugodne.	15 - 20 minuta	svi razredi OŠ
	Medijski sadržaji i emocije	Učenicima se prikazuju dva video uratka. Nakon odgledanih videa, učenike se upita što video prikazuje, što misle o videu - je li im se svidio, kako su se osjećali tijekom gledanja videa, jesu li vidjeli nešto slično na televiziji, mobitelu, laptopu, tabletu [internetu]. Video je moguće odabrati s obzirom na specifične potrebe učenika. Prikazani videi u radionici: 1. <i>Cute baby animals Videos Compilation cute moment of the animals - Cutest Animals #20</i> ; 2. <i>The Groke - Moomin Valley</i> .	15 minuta	2., 3./4., 5. razred OŠ
	Mali detektivi - riješi slučaj	Učenicima se na PowerPoint prezentaciji prikazuje priča o Marku i tabletu u kojoj nedostaje jedan dio priče - ukoliko su učenici neverbalni, priču	20 - 30 minuta	6./7., 8. razred OŠ

		<p>pripremiti u programu Arasaac. Prikaz priče: Marko Horvat živi sa svojim roditeljima i bratom Ivanom u velikoj kući. Marko obožava koristiti tablet. Najviše voli gledati videe na Youtubeu i Tiktoku. Roditelji mu ne dozvoljavaju da koristi tablet prije spavanja. No, Marko se iskrao iz kreveta i uzeo ga. Nakon 10 minuta, bacio je tablet na pod i pokrio se poplunom preko glave. Markovo tijelo počelo je drhtati. Srce mu je počelo kucati jako brzo.</p> <p>Nakon pročitane priče učenicima se prikazuje plakat sa zadacima odnosno <i>detektivskim tragovima</i>. Učenici najprije opisuju Korak 1 - što se dogodilo, odnosno situaciju. Nakon toga opisuju Korak 2 - Markovo ponašanje na kraju priče, odnosno reakciju. Učenike se tada usmjeri na korak 2 i 3. Korak 2 se odnosi na to što je kod Marka moglo uzrokovati njegovu reakciju, a korak 3 odnosi se na emociju koju je Marko doživio.</p> <p>Kada učenici završe zadatak važno je naglasiti povezanost naših misli, emocija i ponašanja u njima bliskim životnim situacijama povezanih s korištenjem medijskih uređaja.</p>		
	Načini nošenja s neugodnim emocijama	<p>Učenicima se pokažu dvije slikovnice autorice Tracey Moroneys <i>Kada se bojim</i> i <i>Kada sam tužan</i> s glavnim likom Zekom te ih se zamoli da izaberu jednu koja će se pročitati u razredu. Poželjno je tijekom čitanja koristiti različite glasove i krpenu lutku zeca. U slikovnici su navedeni potencijalni načini nošenja s neugodnim emocijama. S učenicima se porazgovara što misle o načinima nošenja s neugodnim emocijama, jesu li ih ikad pokušali, koriste li neke druge načine, djeluju li. Učenicima se posebni naglasak stavlja na traženje pomoći od roditelja ili razrednika.</p>	15 - 20 minuta	2., 3./4., 5. razred OŠ
	Načini nošenja s neugodnim emocijama	<p>Učenicima se prikaže slikovnica <i>Emociometar Inspektora Kroka</i> autorica Susanne Isern i Monice Carretero. Zatim im se pokažu poglavlja <i>Recept za strah</i> i <i>Recept za tugu</i> te se pročita jedno ili oba poglavlja ukoliko ima dovoljno vremena. S</p>	15 - 20 minuta	6./7., 8. razred OŠ

		<p>učenicima se porazgovara što misle o načinima nošenja s neugodnim emocijama, jesu li ih ikad pokušali, koriste li neke druge načine, djeluju li. Učenicima se posebni naglasak stavlja na traženje pomoći od roditelja ili razrednika.</p> <p>Razrednicu se potakne na korištenje slikovnice u nastavi.</p>		
Zaključna rasprava	Kviz o emocijama	<p>Učenicima se najavi kviz o emocijama. Učenici gledaju video <i>Inside Out: Guessing the feelings</i> [Laia Garcia] dostupan na Youtubeu https://www.youtube.com/watch?v=dOkyKyVFnsS.</p> <p>Voditeljica nakon svakog prikaza emocije zaustavlja video i ispituje učenike o kojoj je emociji riječ. Učenici nakon svakog prikaza podižu ruku i odgovaraju na pitanje. Za učenike viših razreda osnovne škole izradi se sličan kviz u digitalnom alatu Kahoot pa se učenici mogu natjecati. Nakon provedenog kviza voditeljica ispituje učenike u kojim još situacijama osjećaju ovu emociju i kako se nose s njom [u suradnji s razrednicom, učenicima se postavljaju jasna pitanja vezana uz njihova svakodnevna iskustva povezana s medijima].</p>	10 - 15 minuta	svi razredi OŠ
Zaključna aktivnost	Poruka mom prijatelju	<p>Učenike se podsjeti na to da postoje različiti mediji te da je važno djelovati odgovorno kada ih koristimo. Učenicima se podijele radni listovi [Radni list 1: Pametni telefon; Radni list 2: Tablet, Radni list 3: Pismo. Učenike se potiče da zamisle da koriste uređaj ili pišu pismo [ako ne koriste navedene uređaje u stvarnom životu]. Učenicima se daje uputa da <i>uslikaju</i> [odnosno <i>nacrtaju</i>] ili napišu poruku svom prijatelju iz razreda ili škole. Kada učenici završe, radni list daju prijatelju.</p>	10 minuta	svi razredi OŠ
	Procesna evaluacija	<p>Učenike se zamoli da ispune kratku evaluaciju [pismeno ili usmeno - ovisno o mogućnostima učenika]. Učenici odgovaraju na pitanja na ljestvici od jedan do pet ili pokazivanjem palac gore / palac dolje: Kako mi se svidjela tema radionice? Kako su mi se svidjele aktivnosti? Kako mi</p>	5 minuta	svi razredi OŠ

		se svidjela voditeljica?		
--	--	--------------------------	--	--

Tablica 1: Aktivnosti provedene u sklopu radionica Mediji i emocije s učenicima 2., 3./4., 5., 6./7. i 8. razreda osnovne škole COOR-a Virovitica

Nadalje, velika se pozornost posvećuje sigurnosti učenika na internetu, stoga se stručne suradnice dogovaraju i osmišljavaju radionice u povodu Dana sigurnijeg interneta. Radionice se prijavljuju Centru za sigurniji internet, a zatim po primitku radnih materijala, materijali se preuzimaju i po potrebi se prilagođavaju učenicima. Nakon provedenih radionica šalje se evaluacija, također Centru. Tako je stručna suradnica knjižničarka Marija Blažević zadnje tri godine provodila radionice s učenicima 8. razreda obilježavajući Dan sigurnijeg interneta. Ove je godine tema bila *Naše online vrijeme: igrice, kupovina, društvene mreže*. Učenici su spoznali načine zaštite vlastitog računala, osobnih podataka i informacija o aktivnostima na raznim mrežnim stranicama i e-mailu, a zatim su, uz podršku knjižničarke, izradili plakat na temu *5 pravila sigurnog korištenja interneta* koji su postavili na zid učionice te su ostatak nastavne godine redovito sa svojom razrednicom ponavljali usvojena pravila.

2.2. Prikaz provedenih preventivnih aktivnosti na temu medijske pismenosti s učenicima srednje škole Centra za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Virovitica

S učenicima srednje škole stručna suradnica socijalna pedagoginja kontinuirano provodi aktivnosti s ciljem razvoja medijske pismenosti. Budući da je temeljem procjene potreba učenika srednje škole primijećeno intenzivno uključivanje učenika u kratkotrajne online ljubavne veze te razna rizična ponašanja povezana s istim, osmišljene su i provedene preventivne radionice na ovu temu. Tako su, primjerice, u školskoj godini 2022./2023. provedene radionice u trajanju od 2 školska sata s učenicima 1., 2. i 3. razreda srednje škole na temu nasilja u mladenačkim vezama, s posebnim naglaskom na virtualni svijet. Radionice se sadržajno nastavljaju na preventivne radionice od prošle školske godine. Aktivnosti neće biti detaljno prikazane budući da tema nije direktno povezana s medijskom pismenošću. Aktivnosti za preventivne radionice na spomenutu temu odabrane su i prilagođene iz priručnika: *Priručnik za prevenciju voditelja programa nasilja putem interneta* [2], *Elektroničko seksualno i rodno uvjetovano nasilje u mladenačkim vezama - priručnik za nastavnike i nastavnice* [5], *Prevencija nasilja u mladenačkim vezama - priručnik za voditelje programa* [1], *Nasilne veze su bezveze - priručnik za vršnjačke edukatore i edukatorice* [3].

Socijalna pedagoginja u suradnji s nastavnicima srednje škole svake školske godine obilježava Dan sigurnijeg interneta. Tako je školske godine 2021./2022. provela radionicu *Moji podaci - moja stvar*. A nastavno na prošlu, u ovoj je školskoj godini godini provela preventivnu radionicu na temu *Online seksualno uznemiravanje. Samo šala?* s učenicima 1., 2. i 3. razreda srednje škole, a prema materijalima Centra za sigurniji internet. Cilj radionice je definirati i razlikovati nasilje, elektroničko nasilje i online seksualno uznemiravanje te osvijestiti kome se može obratiti u slučaju nasilja.

Također, knjižničarka redovito provodi radionice medijske pismenosti s učenicima viših razreda osnovne i učenicima srednje škole. Radionice se tematski nadovezuju i nadopunjuju s radionicama socijalne pedagoginje škole. Tako je knjižničarka ove školske godine provela radionice s učenicima srednje škole od 1. do 3. razreda [ukupno 3 radionice, blok sati] tijekom travnja 2023. Tema radionica bila je catfishing [lažno predstavljane na društvenim mrežama]. Cilj je bio osvijestiti mlade osobe o opasnostima povezanim s dopisivanjem online i susretima s nepoznatim osobama. Veliki naglasak stavljen je na traženje pomoći od odrasle osobe od povjerenja, primarno nastavnika i roditelja. U prvoj aktivnosti s učenicima se raspravljalo o terminima: catfishing, lažni profil, lažno predstavljane, elektroničko nasilje. Nadalje, učenicima su prikazani primjeri lažnih profila, nakon čega su komentirali na koji način možemo prepoznati je li određeni profil lažan. Uočili su kako je vrlo jednostavno napisati lažne podatke i s njima predstaviti lažni život na nekoj od društvenih mreža. Učenicima su tada predstavljene zakonske mjere zbog krađe osobnih podataka. Iduća je aktivnost bila provjera vjerodostojnosti fotografije s tuđeg profila. Učenici su uz pomoć svojih mobitela i najpoznatije svjetske tražilice Google provjerili odabranu fotografiju uz odabranu mogućnost Google Image Search. Google je u svojoj bazi podataka potražio tu fotografiju i izlistao rezultate. Tako da su učenici mogli provjeriti na kojim se sve internetskim stranicama pojavila učitana fotografija. U samo nekoliko koraka došli su do točnih informacija i provjerili je li profil odabrane osobe lažan ili stvaran. Završna aktivnost odnosila se na opasnosti susreta s nepoznatim osobama koje su upoznali online. Učenici su, zajedno sa stručnom suradnicom, u obliku umne mape pisali razne ishode susreta.

3. Zaključak

Svijet u kojem su odrastali odgojno-obrazovni djelatnici uvelike se razlikuje od svijeta današnjeg djeteta ili tinejdžera. Ovakvom intenzivnom promjenom svakodnevnog okruženja, gdje virtualno postaje sve važnije, javlja se i potreba za razvojem i osnaživanjem vještina medijske pismenosti. Tema medijske pismenosti posljednjih je godina zaokupila javni prostor. No, o medijskoj pismenosti učenika s teškoćama u razvoju govori se malo ili nimalo. Znanstveno evaluiranih programa, prema saznanjima autorica, nema. Upravo zato, radovi na ovu temu mogu biti korisni stručnim suradnicima, ali i učiteljima u planiranju i provedbi grupnog rada s učenicima s raznim teškoćama u razvoju u vlastitim školama.

4. Literatura

- [1.] Ajduković D, Ajduković M, Cesar S, Kamenov Ž, Low A, Sušac N. Prevenirana nasilja u mladenačkim vezama - priručnik za voditelje programa [mrežne stranice]. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć; 2011 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: <https://dpp.hr/wp-content/uploads/2014/04/prirucnik2.pdf>
- [2.] Babić Čikeš A, Milić M, Šincek D, Tomašić Humer J. Priručnik za prevenciju voditelja programa nasilja putem interneta [mrežne stranice]. Osijek: Filozofski fakultet Osijek; 2016 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: <https://webshop.ffos.hr/wp-content/uploads/2019/05/prirucnik-za-prevenciju-nasilja-preko-interneta-finale.pdf>
- [3.] Bijelić N, Cesar S. Nasilne veze su bezveze - priručnik za vršnjačke edukatore i edukatorice [mrežne stranice]. Zagreb: Centar za edukaciju,

- savjetovanje i istraživanje; 2014 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: https://www.cesi.hr/wp-content/uploads/2021/09/prirucnik_nasilne_veze.pdf
- [4.] Ciboci L, Gazdić-Alerić T, Kanižaj I. Percepcija ravnatelja osnovnih škola o važnosti medijske pismenosti u primarnome obrazovanju [mrežne stranice]. Communication Management Review: 2019 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: <https://doi.org/10.22522/cmr20190140>
- [5.] Horváth E, Kallós L, Andras R, Pedrola Vives E, Ileš M, Ignjatović T, Cesar S, Bijelić N. Elektroničko seksualno i rodno uvjetovano nasilje u mladenačkim vezama - priručnik za nastavnike i nastavnice [mrežne stranice]. Zagreb: Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje; 2021 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: http://www.cesi.hr/wp-content/uploads/2021/02/Prirucnik_nastavnici_e-1.pdf
- [6.] Kuterovac-Jagodić G, Štulhofer A, Lebedina-Manzoni M. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija [mrežne stranice]. Zagreb: Agencija za elektroničke medije; 2016 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:698967>
- [7.] Međupredmetne teme [mrežne stranice]. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja; 2019 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/3852>
- [8.] Odluka o donošenju Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj [mrežne stranice]. Zagreb: Narodne novine; 2019 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html
- [9.] Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi [mrežne stranice]. Zagreb: Narodne novine; 2012 [citirano 20. svibnja 2023.] Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_11_126_2705.html